

SPRING 2025

VOLUME 7
ISSUE 1

Students of Cultural Anthropology Journal

ISSN: 2772-8218

Colofon

The Students of Cultural Anthropology Journal appears biannually, publishing written work from Utrecht-based anthropology students. The works published in this edition were written during the first semester of the academic year 2024-2025.

Core team

Sophie Albert, Kirsten den Boestert, Annelinde Junte, Katinka Koselka, Lieke Kovac, Chiara Lampis Temmink, Jorien Veenis.

Selection committee

Madeline Edgar, Maarten van Hemmen, Merel Sandig, Elliot Zomerlinde.

Contact details

Email: info@scajuu.com

Website: www.scajuu.com

Our mission is to empower undergraduate and graduate students of anthropology in Utrecht to feel that their work matters. As such, we work to create a collaborative and independent intellectual space for all students.

Our goals

We strive to *facilitate knowledge exchange* by creating an accessible space equipped for learning new insights and skills. In addition, it is our goal to *foster student engagement*. Students are part of every step in our publication process. SCAJ thus reflects efforts of Utrecht-based anthropology students through and through.

Our values

We operate in the pursuit of *inclusivity* as a means to further develop as a platform. Utrecht-based anthropology students of all backgrounds are included in our publication process and thus all these students of anthropology may appeal to this platform. For this to be true, we value *transparency* in all our teams, selections and processes. As such, we strive to ensure that there is no mystery as to how we operate.

Contents

5	Introduction Sophie Albert	33	Verwantschap in beweging bij alleenstaande minderjarige vluchtelingen Kinning als strategie voor overleving <i>Shinta Nabila Noorsyahbani</i>
7	Before reading		
8	Allesbehalve fictief Sociale verwantschapsrelaties van alleenstaande minderjarige vluchtelingen <i>Anne Peters</i>	46	Further information
21	Een vervuilde rivier als reinigend bad Verwantschap met de Ganges door hindoeïstische principes en rituelen <i>Katrijn Wolthuis</i>		

Introduction

It is with great pleasure that I get to introduce you all to SCAJ's new Spring Edition. This issue, we shed a light on the concept of kinship. The authors use their critical voices to highlight the importance of understanding kinship as a diverse and dynamic process.

Once again, it has been a joy to work on this edition with SCAJ's dream team. Like true anthropologists, we were all scattered across Europe this time around. A special thank you to Annelinde and Lieke for all their hard work and for bringing new and exciting ideas all the way from the beautiful Rome on their first fieldwork trip. It was great getting to share experiences from the field in our monthly meetings. I would also like to say a big thank you to my one and only right-hand lady, Jorien. Thank you for making sure our communication always runs smoothly even when you were busy looking after our more-than-human friends in the Amsterdamse Bos.

Together, we managed to put together an edition that truly reflects our mission at SCAJ. By providing this platform we hope to inspire students to find their critical anthropological voices, which is

exactly what this issue's authors did. So, without further ado, let me introduce you to the Spring Edition's authors and their papers.

Anne Peters brings a critical perspective to the use of "fictive" and "contingent" kinship in the discipline's terminology. By analysing the social kin relationship of Issa and Hamidi, two lone minor refugees, Peters highlights the importance of viewing social kin relationships as equally important as biological kin relationships. In her paper, Peters argues that using the terms "fictive-" and "contingent kinship" realises a hierarchy within kinship which does not reflect people's realities.

Moving to the topic of more-than-human kinship, Katrijn Wolthuis shows us how the ideology of Hinduism and rituals can play a role in the construction of people's relationship to the more-than-human. Wolthuis does this by looking at the terminology people in India use in relation to the river Ganges. By viewing people's connection to the river as a form of kinship, Wolthuis hopes to show how these kin

relationships can offer a ground for positive change in the context of climate change.

Last but not least, Shinta Nabila Noorsyahbani joins Peters in the quest of acknowledging the diverse and dynamic nature of kinship. Criticising the term “fictive kinship”, Noorsyahbani argues that kinship is dynamic, self-defined, and essential for people’s resilience. Like Peters, Noorsyahbani looks at the social kin relationship of Issa and Hamidi from the documentary “Nu ben ik 18”, showing how working with the same case

study can lead to two different and unique papers. Furthermore, this paper highlights the importance of understanding how social kinship can offer stability, connectedness, and agility to people who find themselves in uncertain, ever-changing worlds.

Dear readers, thank you for letting me introduce the voices of this year’s Spring Edition to you. Happy reading to you all!

Sophie Albert
Editor-in-Chief

Before reading

Before you start reading the papers that have been selected for this edition of SCAJ, we feel it is important to share a few comments. First, the core team of SCAJ would like to emphasize that both the content of the papers as well as the added motivation for producing the work (as quoted beneath the author's name), are completely written by the authors. Each work was checked for possible errors regarding spelling, grammar, and referencing. Any corrections were relayed back to the respective authors, who were then given the opportunity to revise their work accordingly. SCAJ's reviewers and editorial board have thus not made any alterations to the works you are about to read.

To elaborate, the papers in this edition of SCAJ have been selected by our selection committee from a broader range of submissions. This edition's committee consisted of four students of Cultural Anthropology from different years of study, as well as three members of our core team. During the process of selection, the committee was divided into three groups, each led by one of our core reviewers. Each group used the same set of reading questions as a guideline for the selection process. These reading questions focused on readability, creativity, originality, and structure. However, every reviewer was given the freedom to deviate from these reading questions. We believe that the ability to discuss freely allows for dynamic analyses, providing more valuable insights than rigidly conforming to any guideline. Every group read a number of fully anonymized papers, of which they made a selection fit for publication. Afterwards, the three members of the core team discussed the results and considerations of their respective selection groups to make this final selection.

The order in which the papers are published in this journal is not based on our judgement of their respective qualities. Rather, we have tried to organize it in a way that is pleasant to read. This means we have tried to avoid placing papers with similar topics and lengths in sequence to each other. Other than that, the arrangement of papers is completely random.

Allesbehalve fictief

Sociale verwantschapsrelaties van alleenstaande minderjarige vluchtelingen

Anne Peters

In this paper I argue against the terms “fictive” or “contingent” kinship. They fail to do justice to the social kinship relations they describe and imply a biologically determinist way of thinking about kinship, that doesn’t fit our current anthropological understandings. Within our courses we are still taught these terms, and I believe it is time to rethink this. That is why I am submitting this paper for SCAJ. Disclaimer: This paper was based on a documentary casus to add an experimental dimension to my argument. Because of the nature of the assignment, I did not have direct access to the source of the information. Therefore, I have made assumptions concerning the experiences of the people mentioned.

Abstract

In het antropologisch begrip van verwantschap heeft een verschuiving plaatsgevonden van verwantschap als biologisch gegeven naar sociaal construct. Toch worden sociale verwantschapsrelaties nog vaak omschreven als fictief of contingent. In dit paper wordt kritisch naar deze termen gekeken aan de hand van een analyse van de sociale verwantschapsrelatie tussen Issa en Hamidi, twee alleenstaande minderjarige vluchtelingen en hoofdpersonen van de documentaire Nu Ben ik 18 (Vasen 2024). Deze relatie wordt geanalyseerd aan de hand van concepten en theorieën uit de new kinship studies. Deze analyse laat zien dat sociaal verwantschap een echte, intrinsieke en waardevolle vorm van verwantschap is, waar de termen fictief en contingent geen recht aan doen. Door sociaal verwantschap “fictief” of “contingent” te noemen, wordt het impliciet op een hiërarchische schaal geplaatst met biologisch verwantschap, waarbij sociaal verwantschap wordt gedefinieerd als minder echt of afhankelijk van biologisch verwantschap. Dit impliceert een biologisch deterministische kijk op verwantschap, die niet

strookt met het antropologisch begrip zoals dat in new kinship studies gebruikelijk is – verwantschap als sociaal en dynamisch fenomeen.

Introductie

In de ontwikkeling van *kinship studies* naar *new kinship studies* is het antropologisch begrip van verwantschap verschoven van biologisch gegeven naar sociaal construct (Carsten 2004; McKinnon 2017; Sahlins 2012; Schneider 1984). Echter, worden sociale verwantschapsrelaties – relaties waarin mensen elkaar aanduiden in termen van verwantschap, zonder dat daar bloed- of huwelijksbanden aan ten grondslag liggen – door veel antropologen nog altijd omschreven als fictief of contingent verwantschap (Chatters et al. 1994, 297). De termen fictief – “alleen in de verbeelding bestaand” (Van Dale 2024) – en contingent – “afhankelijk van, beïnvloed door iets anders” (Cambridge Business English Dictionary 2025) – geven impliciet een hiërarchische relatie aan tussen sociaal en biologisch verwantschap. Sociaal verwantschap wordt door gebruik van deze termen gepresenteerd als minder echt of afhankelijk van biologisch verwantschap (Carsten 2004; McKee 2016; Sahlins 2012; Schneider 1984).

In dit paper wordt de sociale verwantschapsrelatie van Issa en Hamidi, de

hoofdpersonen uit de documentaire *Nu Ben Ik 18* (Vasen 2024), geanalyseerd. Issa en Hamidi zijn alleenstaande minderjarige vluchtelingen, die op 16- en 17-jarige leeftijd, zonder begeleiding van ouders of andere familieleden, vanuit Syrië naar Nederland gevlucht zijn. Issa en Hamidi ontmoeten elkaar in een kleine wooneenheid, waar zij na aankomst in Nederland werden ondergebracht. In de periode dat ze daar samenwoonden vormden ze een hechte vriendschap, die getypeerd kan worden als “fictief” of “contingent” verwantschap.

Aan de hand van een aantal begrippen uit *new kinship studies* laat ik zien dat de termen “fictief” of “contingent” niet passend zijn om de verwantschapsrelatie tussen Issa en Hamidi te duiden en dat het gebruik van deze termen, door de implicatie van een biologisch deterministisch denkkader, de sociale verwantschapsrelatie minder belangrijk maakt dan deze in werkelijkheid is. Ik beargumenteer dat de termen “fictief” en “contingent” de lading van dit soort relaties niet dekken en dat ze bovendien nog altijd een biologisch

deterministisch denkkader impliceren, wat niet past binnen de benadering van verwantschap als dynamisch en sociaal construct, zoals die tegenwoordig in de antropologie gehanteerd wordt.

Dit paper is opgedeeld in drie paragrafen. De eerste paragraaf geeft een beknopt overzicht van de ontwikkeling van het antropologisch verwantschapsbegrip en van de concepten en theorieën die in dit paper naar voren zullen komen. De tweede paragraaf legt de focus op verwantschap als gedeelde ervaring, waarin Marchall Sahlins' (2011, 10-16) concept *mutuality of being* en Janet Carstens (2004, 9) *lived experiences* gebruikt worden om de verwantschapsrelatie van Issa en Hamidi te analyseren. In de derde paragraaf wordt verwantschap beschouwd als een dynamisch concept wat telkens opnieuw gemaakt wordt (Carsten 2004, 35), waarbij de relatie van Issa en Hamidi aan de hand van Pierre Bourdieu's (1977, 33-38) *theory of practice* en Janet Carstens (2004, 24-27) theorie *the house* zal worden geanalyseerd. Tevens komt hier de in het thuisland achtergebleven biologische familie van Issa en Hamidi ter sprake en stel ik dat sociale en biologische verwantschapsrelaties elkaar niet uitsluiten, maar dat beiden naast elkaar kunnen bestaan, zonder op een

hiërarchische schaal te worden geplaatst. In de afsluitende sectie van dit paper zullen alle eerdergenoemde begrippen samengebracht worden tot een conclusie over de implicaties van dit paper voor het reeds bestaande antropologisch debat over verwantschap.

Het antropologisch verwantschapsdebat

Verwantschap is vanaf de beginnendagen van de antropologie een centraal onderwerp binnen de discipline (Eriksen 2023, 150-151), maar het antropologisch begrip van verwantschap heeft door de jaren heen een transformatie doorgemaakt van biologisch gegeven naar sociaal construct. Halverwege de 19e eeuw zette Lewis Henry Morgan (1851) het thema verwantschap op de kaart in een pionierende monografie (Eriksen 2023, 40-31). In latere comparatieve studies presenteert Morgan (1868; 1871) een diversiteit aan verwantschapssystemen, welke hij in een evolutionistisch model plaatst. Morgan (1868) definieert verwantschap als een sociaal systeem van relaties gebaseerd op bloed- of huwelijksbanden. Begin 20e eeuw deden antropologen afstand van dit evolutionistische denkkader, maar werd het belang van verwantschap als antropologisch studiegebied verder omarmd door antropologen als Malinowski, A.R. Radcliffe-

Brown, Edward Evans-Pritchard en Meyer Fortes (Evans-Pritchard, Fortes, Malinowski en Radcliffe-Brown in Carsten 2004, 10-12). Deze antropologen zagen verwantschap via afstamming als de basis voor politieke structuur en sociale continuïteit in staatloze samenlevingen. Claude Lévi-Strauss (1961 [1949], 29)) legde in *The Elementary Structures Of Kinship* de nadruk op verwantschapsrelaties via huwelijk, waarbij hij observeerde dat de “echte bloedrelaties” cross-cultureel gezien niet altijd leidend waren om verwanten te classificeren. Lévi-Strauss (1961 [1949]) definieerde hier, evenals zijn tijdgenoten, verwantschap als biologisch of juridisch gegeven. Deze biologisch deterministische kijk op verwantschap correspondeerde met het heersende beeld van verwantschap in Noord-Atlantische samenlevingen (Eriksen 2023, 151).

In de jaren '70 van de 20e eeuw leverde een nieuwe generatie antropologen kritiek op dit biologisch deterministisch begrip van verwantschap en ontstond *new kinship studies*, waarbinnen verwantschap steeds meer werd gezien als een sociaal en dynamisch fenomeen. Belangrijk in dit debat was David Schneiders' (1984) kritische reflectie op de studie van verwantschap tot dan toe, waarin hij stelde dat verwantschap

werd gereduceerd tot biologische reproductie en de relaties die daarvoor van belang waren. Hierdoor werden biologische relaties gezien als “natuurlijk”, ongeacht de sociale en culturele betekenis ervan (Schneider 1984, 187-188). Tegenwoordig wordt, onder andere door de opkomst van nieuwe reproductieve technologieën, bevraagd wat eigenlijk “natuurlijk” is (Carsten 2000, 11-13; Strathern 1992, 18-20). In *new kinship studies* wordt de sociale kant van verwantschapsrelaties benadrukt en is het antropologisch begrip van verwantschap dynamischer geworden. Verwantschap wordt hierbij gezien als iets wat gemaakt wordt (Carsten 2004, 35) en als iets wat men “doet” niet iets wat men “is” (McKinnon 2017, 161).

In de volgende paragrafen ga ik dieper in op deze dynamische en sociale benadering van verwantschap, door de relatie tussen Issa en Hamidi te analyseren als verwantschapsrelatie. Dit soort relaties, die in de regel worden getypeerd als “fictief” of “contingent” verwantschap, zal ik omschrijven als sociaal verwantschap. Met de term biologisch verwantschap zal ik zowel biologische als juridische verwantschapsrelaties aanduiden. In dit paper maak ik gebruik van Marchall Sahlins' (2011, 10-16) concept *mutuality of being*, Janet

Carstens (2004, 9) *lived experiences*, Bourdieu's (1977, 33-38) *theory of practice* en Janet Carstens (2003, 24-27) theorie *the house* om te laten zien dat de sociale verwantschapsrelatie van Issa en Hamidi een echte en waardevolle verwantschapsrelatie is, waaraan de termen "fictief" en "contingent" geen recht doen.

Het gezicht van Issa licht op als hij Hamidi ziet aankomen. Zijn ogen twinkelen. De twee jongens omhelzen elkaar en geven de ander een paar klopjes op de rug. Hamidi slaat zijn arm om Issa heen. "Ik heb jou gemist." Een glimlach van Hamidi. De zon schijnt. Bewegende lichtvlekjes vallen door het bladerendek op de jongens die zij aan zij naast elkaar lopen. Hun gesprek gaat verder in hun moedertaal. Over de tijd dat ze nog 16, 17 waren en samenwoonden, toen ze met vijf jongens op een kamer sliepen en 's nachts live op Facebook gingen. Over hoe het leven helemaal niet zo rooskleurig meer is nu ze uit elkaar zijn. Issa is inmiddels 18 geworden, waardoor hij de kleine wooneenheid, waar hij met Hamidi en nog een paar andere alleenstaande minderjarige asielzoekers woonde, heeft moeten verlaten. Tot zijn grote verdriet werd Issa in een asielzoekerscentrum in Maastricht geplaatst. Ver van Amsterdam en ver van Hamidi. "Je zou wel weer 17 willen

zijn zeker?" vraagt Hamidi. "Ja," antwoordt Issa, "ja zeker. Een jonge leeftijd is het mooist." Hamidi lacht. "Broer, wacht even..." en een warrig verhaal volgt, over dates en supermarkten en school. Hamidi slaat zijn arm om Issa heen. Issa lacht en duwt de arm weg.

Gedeelde ervaringen

Het bovenstaande vignet is afkomstig uit de documentaire Nu Ben Ik 18 (Vasen 2024), waarin de hechte relatie tussen alleenstaande minderjarige vluchtelingen Issa en Hamidi centraal staat. De documentaire speelt zich af rond de 18e verjaardag van Hamidi en net na die van Issa. Voor alleenstaande minderjarige vluchtelingen is dit een onzekere periode in het leven, waarin zij worden overgeplaatst vanuit de relatief beschermde minderjarigenopvang naar een regulier asielzoekerscentrum. Hierbij moeten zij vaak verhuizen naar een andere stad (Ruitenburg 2022; Vasen in Phoelich 2024). Gedurende deze onzekere periode zoeken Issa en Hamidi elkaar veelvuldig op om hun hart te luchten en elkaar van emotionele steun en advies te voorzien.

In de documentaire is te zien dat Issa en Hamidi centrale personen in elkaars leven zijn, door de manier waarop ze op elkaar terugvallen en samen betekenis geven aan

het leven in een onbekend land. Volgens Marchall Sahlins (2011, 2012) is dat de definitie van verwantschap. In zijn invloedrijke artikel (2011) en boek *What Kinship Is – And Is Not* (2012) definieert hij verwantschap als *mutuality of being*: “intrinsiek zijn voor het bestaan van de ander – en dus dezelfde persoon zijn” (Sahlins 2011, 2). Oftewel, wat er met de één gebeurt, beïnvloedt ook de ander. Bij Issa en Hamidi is die intrinsieke verbondenheid zichtbaar in de emotionele band die zij met elkaar onderhouden door het geven van wederzijdse steun, advies en fysieke toenadering. Wanneer Issa in het vignet zijn verdriet over zijn gedwongen verhuizing uitspreekt, beïnvloedt dit ook Hamidi, die vervolgens een poging doet om Issa op te vrolijken. De verhuizing heeft hun emotionele band niet verzwakt en Issa en Hamidi doen een poging de afstand te compenseren door regelmatige ontmoetingen en telefoongesprekken. Dit impliceert dat Issa en Hamidi niet los van elkaar staan, maar ondanks de afstand een intrinsieke verbinding met elkaar voelen en aangaan.

Dat deze emotionele band niet zomaar verdwijnt als er meer fysieke afstand ontstaat, komt doordat *mutuality of being* te maken heeft met het hebben van een

gezamenlijke geschiedenis en gedeelde ervaringen (2011, 5). Doordat Issa en Hamidi hun eerste jaren in Nederland gezamenlijk beleefden en zichzelf in de situatie van de ander konden herkennen, is er aan dit gezamenlijke verhaal gebouwd vanaf het moment dat ze elkaar hebben ontmoet. Het valt op dat ze elkaar ook na de verhuizing opzoeken bij impactvolle gebeurtenissen. Zo bezoekt Issa Hamidi tijdens zijn 18e verjaardag, maar ook na de overplaatsing naar Rotterdam die daarop volgt. Issa, die dit al heeft meegemaakt, kan Hamidi nu van advies voorzien. Hun sociale verwantschapsrelatie is dus niet alleen gebaseerd op een emotionele verbinding, maar ook gecreëerd door een gedeeld verhaal wat hen blijft verbinden.

Issa en Hamidi geven taal aan het gevoel van verbinding dat zij ervaren door elkaar “broer” of “neef” te noemen (Vasen, 2024). Dit geeft aan dat zij hun relatie zelf als een verwantschapsrelatie ervaren. Volgens Janet Carsten (2003, 8) is het die eigen ervaring die telt. Verwantschap gaat uiteindelijk over *lived experiences*, de geleefde ervaring van verwantschap. Carsten ziet verwantschap niet als een statisch concept dat vastligt in juridische of genealogische gegevens, maar stelt dat het

de dagelijkse ervaring van verwantschap is die centraal zou moeten staan. Issa en Hamidi ervaren verwantschap niet alleen door het delen van belangrijke momenten, maar ook in de hele gewone, alledaagse handelingen, zoals het drinken van een glas cola op de kamer van Hamidi of tijdens een wandeling door het park. In een kwalitatieve Noorse studie naar *peer relationships* van alleenstaande minderjarige vluchtelingen in zogenaamde *care centers* – vergelijkbaar met de kleine wooneenheden waar alleenstaande minderjarige vluchtelingen in Nederland worden opgevangen – beschrijven Omland en Andenas (2020, 929) hoe “de kinderen zichzelf over het algemeen omschrijven als ‘wij’: een *unit* die gezamenlijk door de dag heen beweegt,” omdat ze hun dagelijks leven, culturele achtergrond en activiteiten met elkaar delen. Dit zorgt voor een gevoel van continuïteit, veiligheid en *belonging*. Deze alledaagse ervaring van verwantschap, zoals uitgedrukt door de kinderen uit de studie van Omland en Andenas (2020), maar ook door Issa en Hamidi, is niet verzonnen, maar gebaseerd op werkelijke, geleefde ervaringen.

Issa zit op bed in een lege AZC kamer die weinig persoonlijkheid ademt. Met de

capuchon van zijn joggingpak over zijn hoofd getrokken zit hij over zijn telefoon gebogen. Als zijn moeder opneemt en vraagt hoe het gaat, zegt Issa dat het goed gaat. “Maar ik mis jullie wel.” Het gaat niet goed in Beiroet, waar zijn familie nog woont. Met de gezinshereniging is nog niks gebeurd, het komt maar niet. Issa's broertje Hamoudi vraagt aan de andere kant van de telefoon om zijn broer. “Ik wil je zien,” zegt het kinderstemmetje. “Ik wil niet alleen je stem horen.” “Later,” antwoordt Issa, “dat doen we later”.

Hier en nu

Alleenstaande minderjarige vluchtelingen ontvluchten hun land alleen, zonder ouder of ander familielid die het gezag over hen heeft (“Kinderen op de vlucht” n.d.). Door technologie is het mogelijk om contact te onderhouden met de achtergebleven familieleden, zoals Issa doet in het bovenstaande vignet, gebaseerd op een scène uit de documentaire (Vasen 2024). Ondanks de afstand, blijft de band met de achtergebleven familieleden belangrijk. Echter, is het door de afstand lastig om deze verwantschappen te praktiseren en zijn er sociale behoeften die niet op afstand kunnen worden vervuld door biologische verwantschappen.

In een artikel van Chatters et al. (1994, 300) over fictieve verwantschapsrelaties in *black extended families* stellen de auteurs dat fictieve verwantschapsrelaties vaak worden gevormd waar biologische verwantschapsrelaties afwezig zijn. Deze vorm van "fictief" verwantschap wordt in het artikel beschreven zoals in Elijah Anderson's boek *A Place on the Corner* (1976). Gebaseerd op etnografisch onderzoek naar de sociale netwerken van zwarte Amerikanen in een bar in Chicago, vertelt het boek hoe in *Jelly's Bar* verwantschapsnetwerken werden gevormd op basis van gedeelde ervaringen, het krijgen en geven van steun en het feit dat deze mensen met dezelfde problemen, zoals armoede en racisme, moesten omgaan. Dit doet sterk denken aan de sociale verwantschapsrelaties van alleenstaande minderjarige vluchtelingen zoals Issa en Hamidi, die eveneens worden gevormd in de afwezigheid – in termen van fysieke nabijheid – van biologische verwantschapsbanden.

Het vormen van nieuwe, sociale verwantschapsbanden waar biologische verwantschappen in fysieke zin afwezig zijn, kan verklaard worden vanuit Bourdieu's (1977, 33-38) *theory of practice*. Bourdieu (1977) maakt hierin onderscheid tussen officiële en praktische verwantschapsrelaties.

Officiële verwantschapsrelaties vormen niet meer dan een abstract raamwerk, terwijl praktische verwantschapsrelaties voortdurend onderhouden en gecultiveerd worden. Verwantschap gaat volgens Bourdieu (1977) dus om het praktiseren van de relatie in kwestie, of die nou gebaseerd is op gedeeld bloed, of op gedeelde ervaringen. Verwantschap is dus dynamisch en om de relatie betekenis te geven moet die onderhouden worden. De sociale verwantschapsrelatie van Issa en Hamidi kan worden gezien als praktisch verwantschap doordat zij hun relatie actief onderhouden, door voortdurend met elkaar te interacteren, elkaar regelmatig te bellen en op te zoeken. Ze voorzien elkaar van emotionele steun en beleven belangrijke en alledaagse momenten samen. Praktische verwantschapsrelaties bieden een belangrijke bron van sociale steun (Anderson 1976) en een gevoel van continuïteit, veiligheid en *belonging* (Omeland en Andenas 2020). De biologische verwantschapsrelaties van alleenstaande minderjarige vluchtelingen kunnen door de afstand slechts gedeeltelijk in deze behoeften worden voorzien, omdat deze relaties slechts ten dele in de praktijk gebracht kunnen worden (Herz en Lalander 2021, 42-48), terwijl hun

sociale verwantschapsrelaties wel volledig gepraktiseerd worden.

Hierop voortbordurend formuleert Janet Carsten (2000, 17-18; 2004, 26-27) het concept *the house* als warme, intieme plek waar verwantschap steeds opnieuw gemaakt wordt in de alledaagsheid van het samenleven. Carsten voegt hiermee een emotionele dimensie toe aan de theorie van Bourdieu (1977) en stelt dat verwantschapsbanden die eerder niet bestonden worden gevormd door het delen van alledaagse activiteiten zoals het delen van maaltijden, het dragen van zorg voor elkaar en het samenleven in een huis. De sociale verwantschapsrelatie van Issa en Hamidi is op een dergelijke manier gecreëerd gedurende hun tijd in de kleine wooneenheid, waar zij maaltijden deelden, samen op een slaapzaal slapen en elkaar van emotionele steun voorzagen. De verwantschapsrelatie die zij daar hebben opgebouwd is dusdanig sterk, dat die ook na de gedwongen verhuizingen in stand kon blijven. Een fragment uit de documentaire, waarin Hamidi Issa's haar in model brengt voordat zij de stad in gaan, laat zien dat ze nog altijd dit soort kleine, huiselijke interacties met elkaar delen.

Het verlaten van een huis is volgens Janet Carsten (2004, 27) niet het einde van een verwantschapsrelatie, omdat de huizen waarin iemand eerder heeft gewoond in de herinnering nog bestaan. Verwantschapsrelaties gevormd in eerder bewoonde huizen kunnen nog net zo significant zijn als toen de bewoners er nog samenwoonden. Dit geldt voor de relatie die Issa en Hamidi met hun biologische families hebben, maar ook voor de sociale verwantschap die zij met elkaar hebben, waaraan Issa en Hamidi nog regelmatig herinneringen ophalen. Hoewel verwantschappen in de herinnering van eerder bewoonde huizen kunnen voortbestaan, blijft het praktiseren van de relaties essentieel. Zoals ook het broertje van Issa over de telefoon aangeeft, is het belangrijk om elkaar te zien en zo de verwantschap telkens opnieuw te blijven maken. Verwantschappen die in de praktijk worden gebracht bestaan niet slechts in de verbeelding, of dit nu biologische of sociale verwantschappen zijn.

Conclusie

In *new kinship studies* wordt verwantschap gedefinieerd als een sociaal en dynamisch fenomeen, als iets wat gemaakt wordt

(Carsten 2004, 35) en niet iets wat vooraf vastligt in gedeeld bloed. Toch worden sociale verwantschapsrelaties nog altijd gedefinieerd als “fictief” of “contingent” verwantschap. Hierdoor worden deze relaties impliciet afgezet tegen “echte” biologische verwantschapsrelaties en worden deze op een hiërarchische schaal geplaatst. Sociale verwantschappen worden hierdoor afgedaan als minder echt of minder belangrijk dan deze in werkelijkheid zijn. Hiermee doen sommige antropologen dit type verwantschapsrelaties tekort en wordt een biologisch deterministisch denkkader in stand gehouden.

In dit paper analyseerde ik de sociale verwantschapsrelatie van Issa en Hamidi, twee alleenstaande minderjarige vluchtelingen die centraal staan in de documentaire *Nu Ben Ik 18* (Vasen 2024). Issa en Hamidi ontmoetten elkaar na aankomst in Nederland ontmoet en vormden een intrinsieke band met elkaar, die gebaseerd is op gedeelde ervaringen en een gezamenlijke geschiedenis. Volgens Sahlins (2011) is dat de basis voor *mutuality of being* – zijn definitie van verwantschap. Carstens (2004) *lived experiences* voegde daar de dimensie van de geleefde ervaring aan toe. Issa en Hamidi's band is gevormd door

alledaagse ervaringen van verwantschap en het is die eigen, geleefde ervaring die hun sociale verwantschapsrelatie werkelijk en wezenlijk maakt. Daarnaast werd Issa en Hamidi's relatie met behulp van Bourdieu's (1977) *theory of practice* gedefinieerd als een praktische verwantschapsrelatie, die actief onderhouden wordt en daardoor betekenis krijgt. Carstens (2003) concept *the house* laat zien hoe verwantschap telkens opnieuw wordt gemaakt in de alledaagsheid van het samenleven. De relatie van Issa en Hamidi is ontstaan in de kleine wooneenheid waarin zij een kamer, maaltijden en emoties met elkaar deelden. Het verlaten van het huis hoeft niet het einde van de daar gecreëerde verwantschap te betekenen. Na een gedwongen verhuizing brengen Issa en Hamidi hun verwantschapsrelatie nog altijd in de praktijk door middel van veelvuldig contact en het onverminderd bieden van emotionele steun. Hetzelfde kan gezegd worden voor de in Syrië achtergebleven biologische familie van Issa en Hamidi, al kan deze verwantschap door de afstand niet volledig in de praktijk worden gebracht.

Deze analyse laat de intrinsieke waarde van sociale verwantschapsrelaties zien. Dit heeft belangrijke implicaties voor het antropologisch verwantschapsdebat.

Ondanks de definitie van verwantschap als sociaal en dynamisch fenomeen, zoals die in *new kinship studies* gebruikelijk is geworden, wordt door het gebruik van de termen "fictief" en "contingent" verwantschap een biologisch deterministisch denkkader geïmpliceerd, waarin biologisch verwantschap als "echter" wordt beschouwd dan sociaal verwantschap. Dit doet geen recht aan de betekenis van sociale verwantschapsrelaties zoals die van Issa en

Hamidi. Sociaal verwantschap verdient erkenning als op zichzelf staande, volwaardige vorm van verwantschap, los van biologisch verwantschap. De termen "fictief" en "contingent" zouden heroverwogen en geherdefinieerd moeten worden, om los te komen van biologisch determinisme in het antropologisch begrip van verwantschap.

Bibliografie

- Anderson, Elijah. 1978. *A Place on the Corner*. University of Chicago Press.
- Bourdieu, Pierre. 1977. *Outline of a Theory of Practice*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511812507>.
- Cambridge Business English Dictionary. 2025. "Contingent." Geraadpleegd op 18 januari 2025. <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/contingent>.
- Carsten, Janet. 2000. *Cultures of Relatedness: New Approaches to the Study of Kinship*. Cambridge University Press.
- Carsten, Janet. 2004. *After Kinship*. Cambridge University Press. <https://search-ebscohost-com.utrechtuniversity.idm.oclc.org/login.aspx?direct=true&db=nlebk&AN=161131&site=ehost-live&ebv=EB&ppid=pp.i>.
- Chatters, Linda M., Robert Joseph Taylor, and Rukmalie Jayakody. 1994. "Fictive Kinship Relations in Black Extended Families." *Journal of Comparative Family Studies* 25 (3): 297–312. <https://doi.org/10.3138/jcfs.25.3.297>.
- Eriksen, Thomas Hylland. 2023. *Small Places, Large Issues: An Introduction to Social and Cultural Anthropology*. Pluto Press.
- Herz, Marcus, and Philip Lalander. 2021. *Social Work, Young Migrants and the Act of Listening: Becoming an Unaccompanied Child*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003088837>.
- "Kinderen op de vlucht." n.d. UNHCR Nederland. Gezien op 7 januari 2025. <https://www.unhcr.org/nl/wie-we-zijn/wie-we-helpen/bescherming-individuen/kinderen-op-vlucht/>.
- McKee, Kimberly. 2016. "Real versus Fictive Kinship Legitimizing the Adoptive Family." In *Critical Kinship Studies*, edited by Charlotte Krol kke, Lene Myong, Stine Willum Adrian and Tine Tj rnh j-Thomsen, 221-253. Rowman & Littlefield International.
- McKinnon, Susan. 2017. "Doing and Being: Process, Essence, and Hierarchy in Making Kin." In *The Routledge Companion to Contemporary Anthropology*, edited by Simon Coleman, Susan B. Hyatt and Ann Kingsolver, chapter 9. Routledge.
- Morgan, Lewis Henry. 1851. *League of the Ho-D -No-Sau-Nee, or Iroquois*. Sage & Brother.

- Morgan, Lewis Henry. 1868. "A Conjectural Solution of the Origin of the Classificatory System of Relationship." In *Proceedings of the American Academy of Arts and Sciences*. <https://hdl.handle.net/2027/hvd.32044043298439?urlappend=%3Bseq=7>.
- Morgan, Lewis Henry. 1871. *Systems of Consanguinity and Affinity of the Human Family*. Smithsonian Institution.
- Omland, Guro B, and Agnes Andenas. 2020. "Peer Relationships at Residential Care Institutions for Unaccompanied Refugee Minors: An Under-Utilised Resource?" *Qualitative Social Work* 19 (5–6): 917–33. <https://doi.org/10.1177/1473325019860183>.
- Ruitenburch, Marieke. 2022. "Alleen volwassen worden." KOM006/2022. <https://www.nationaleombudsman.nl/system/files/bijlage/Rapport%20Alleen%20volwassen%20worden.pdf>.
- Phoelich, Robin. 2024. "Nu Ben ik 18: Van Minderjarig Naar Volwassen Binnen het Nederlandse Asielbeleid." *VPRO Documentairegids*. <https://www.vprogids.nl/documentaires/lees/artikelen/2024/Nu-ben-ik-18--van-minderjarig-naar-volwassen-binnen-het-Nederlandse-asielbeleid.html>.
- Sahlins, Marshall. 2011. "What Kinship Is (Part One)." *Journal of the Royal Anthropological Institute* 17 (1): 2–19. <https://www.jstor.org/stable/23011568>.
- Shalins, Marshall. 2012. *What Kinship Is – And Is Not*. The University of Chicago Press.
- Schneider, David Murray. 1984. *A Critique of the Study of Kinship*. University of Michigan Press.
- Strathern, Marilyn. 1992. *Reproducing the Future. Essays on Anthropology, Kinship and the New Reproductive Technologies*. Manchester University Press.
- Lévi-Strauss, Claude. 1969. *The Elementary Structures of Kinship*. Revised edition. Beacon Press.
- Van Dale. 2024. "Fictief." Geraadpleegd op 18 januari 2025. <https://www.vandale.nl/gratis-woordenboek/nederlands/betekenis/fictief>.
- Vasen, Sarah, dir. 2024. *Nu Ben Ik 18*. Documentaire. NTR. 30 min. <https://www.npodoc.nl/documentaires/2024/12/nu-ben-ik-18.html>.

Een vervuilde rivier als reinigend bad

Verwantschap met de Ganges door hindoeïstische principes en rituelen

Katrijn Wolthuis

Dit artikel gaat over hoe verwantschap met de natuur kan ontstaan door rituelen en religieus gedachtegoed. Ik richt mij specifiek op hindoes in India en hun relatie tot rivier de Ganges. Deze heilige rivier waarin jaarlijks miljoenen hindoes zich wassen, blijft in tijden van economische groei en milieuvervuiling niet ongedeerd en staat zelfs bekend als open riool. Hindoes zien het als een heilige missie om 'Moeder Ganges' weer schoon te krijgen. Ik hoop mensen te inspireren door te laten zien welke positieve veranderingen mogelijk zijn op het gebied van milieuvervuiling en klimaatverandering als mensen zich verbonden voelen met de natuur.

Abstract

Dit paper laat zien hoe hindoeïstisch gedachtegoed verwantschap met de rivier de Ganges in India mogelijk maakt. Door te beschrijven welke uitgangspunten hindoes kennen in relatie tot de rivier beargumenteer ik hoe een proces van vorming van verwantschapsrelaties met de natuur kan ontstaan. Ik baseer mij in dit paper op moderne termen uit het debat zoals kinning, neo-kinship en mutuality of being. Met dit paper vul ik de huidige literatuur aan door specifiek in te gaan op de relatie tussen religieus gedachtegoed en rituelen en welk effect deze hebben op het ontstaan van verwantschapsrelaties met de niet-menselijke ander. Eerst laat ik zien welke terminologie door hindoes wordt gebruikt rondom de rivier en hoe dit een gevoel van verbondenheid uitdrukt en creëert. Vervolgens beargumenteer ik dat de rivier een bezield wezen is voor hindoes en dat er door deze redenering 'een ander' ontstaat met wie een verwantschapsband kan worden aangegaan. Tenslotte toon ik aan hoe het principe *bhumi dharma* bijdraagt aan zorg dragen en waarom dit een belangrijk onderdeel van verwantschap is.

Inleiding

Al jaren worden er verontrustende en verwarrende nieuwsberichten gepubliceerd over de rivier de Ganges in India. Het water is sterk vervuild door de toegenomen economische groei in India en door het afval dat in de rivier wordt gedumpt. De Ganges wordt niet voor niets weleens een open riool genoemd. Bizar genoeg (of is het wel zo bizar?) wassen miljoenen hindoes zich in de rivier om 'rein' te worden. De rivier is heilig voor ze en 'Moeder Ganga' zou hun zondes wegspoelen om ze weer schoon achter te laten (André 2014). Ik laat zien wat deze hindoeïstische praktijk ons kan zeggen over verwantschap met de natuur. Ik zal duidelijk maken dat hindoes zich wassen in de vervuilde rivier omdat ze zich verwant voelen met haar. Ik beschrijf hoe hindoeïstisch gedachtegoed en hindoeïstische rituelen een proces van het creëren van verwantschapsrelaties met de natuur laten ontstaan. Ik doe dit door de terminologie, het concept van bezieling en de morele plicht *bhumi dharma* met betrekking tot de rivier de Ganges te onderzoeken.

Het begrip van verwantschap is door de tijd heen, dankzij een nog altijd levendig debat binnen de antropologie, steeds breder geworden. Waar verwantschap eerst een

duidelijk afgebakende term was en een bij geboorte vaststaand gegeven gebaseerd op bloedbanden, wordt verwantschap nu steeds vaker gedefinieerd als een proces, *kinning*, een term die door Howell (2003) in het leven werd geroepen en het ontstaan van verwantschapsrelaties beschrijft. Volgens Sahlin (2003) betreft verwantschap het vormen van verwantschapsbanden, vaak door bewuste keuzes, het aanwezig zijn in en deel uitmaken van elkaars leven. De lijn van argumentatie in dit paper is gebaseerd op deze relatief nieuwere ideeën over verwantschap. Zo leg ik uit dat verwantschap niet iets is dat louter tussen mensen kan bestaan, maar dat verwantschap met de natuur ook mogelijk is, zoals we zien bij *neo-kinship* (Campbell 2010).

Ik schrijf verscheidene argumenten uit voor mijn statement dat de hindoeïstische praktijken en het beginsel *bhumi dharma* verwantschap met de natuur mogelijk maken. Eerst vertel ik welke terminologie hindoes gebruiken wat betreft de natuur en specifieker de Ganges en wat dit zegt over hun gevoel van verbondenheid met deze zaken. Ook laat ik zien hoe het idee van bezieling bijdraagt aan het ontstaan van een verwantschapsproces. Dankzij de opvatting van hindoes dat wezens en dingen in de

natuur bezielde zijn, ontstaan er in feite personen, 'anderen', met wie een verwantschapsrelatie aangegaan kan worden. Tot slot beargumenteer ik dat verwantschap grotendeels gaat over zorg dragen voor elkaar en laat ik zien hoe zorg dragen tot stand komt dankzij het principe *bhumi dharma*.

***Kinning* met de natuur**

Al sinds de negentiende eeuw stellen antropologen zich de vraag hoe verwantschap gedefinieerd moet worden en tot op de dag van vandaag is het debat niet afgesloten. De antropologie is de laatste tientallen jaren verscheidene begrippen omtrent het thema rijker geworden. Ook is er een trend van zogeheten de-naturalisatie van de term verwantschap waarneembaar: niet langer is verwantschap onlosmakelijk verbonden met seks, voortplanting en kinderen (Peletz 1995, 346). Verwantschap wordt in de moderne antropologie juist vaak gezien als een proces, *kinning*, sinds Howell in 2003 het begrip introduceerde. Zij beschrijft *kinning* als "the process by which a foetus or new-born child (or a previously unconnected person) is brought into a significant and permanent relationship with a group of people that is expressed in a kin

idiom" (Howell 2003, 465). Zij definieert verwantschap dus niet als iets dat vanaf de geboorte vaststaat, maar als iets dat door verbindingen ontstaat vanaf de geboorte.

Dit leidt tot de opvatting dat verwantschap niet alleen ontstaat door bloedbanden, maar door degenen die zorg dragen voor en in zich in de omgeving bevinden van een nieuwe, daarvoor ongebonden persoon. Levine (2008) haalt in een artikel over alternatief verwantschap kort Weston (1991) aan. Zij heeft onderzoek gedaan naar Amerikaanse homo's, lesbiennes en andere queer personen. Deze mensen maken gebruik van hun keuzevrijheid en vormen netwerken door bewust handelen. In plaats van verbonden zijn met familie omdat het nou eenmaal familie is, kan er dus zelf gekozen worden met wie iemand verbonden wil zijn en hoe iemand verwantschapsrelaties wil vormgeven (Levine 2008, 379).

Hierboven genoemde wetenschappers onderzoeken verwantschap als fenomeen dat louter tussen mensen bestaat. Hier blijft het echter niet bij, verwantschap blijkt ook iets dat kan bestaan tussen de mens en de niet-menselijke ander. Zo beschrijft Jennifer Robertson in haar artikel in een bundel over de antropologie

van technologie uit 2022 de term *neo-kinship*. Deze vorm van verwantschap is gebaseerd op de mens en de niet-menselijke ander, zoals dieren, objecten en de natuur, en de verwantschap tussen deze twee wordt mogelijk gemaakt door biotechnologie (Campbell 2010). Robertson (2022, 450) uit in haar artikel kritiek op deze term, aangezien deze volgens haar de suggestie wekt dat verwantschap met dieren en de natuur iets is wat nog niet eerder bestond en mogelijk werd gemaakt dankzij de hulp van technologische uitvindingen.

Echter, deze soort van verwantschap bestaat al zo lang als er mensen bestaan. In een documentaire van de NPO over de Maori vertelt een stamlid dat zij rivier Whanganui, waarlangs zij wonen, als hun voorouder zien. Volgens hun denkwijze komt al het leven voort uit de rivier en wordt hun leven erdoor gevormd (Lom 2020). Animisme is het geloof dat natuurlijke fenomenen een eigen levenskracht of -energie hebben en dit komt ook voor bij de Maori. De praktijken en rituelen die uit deze opvatting voortkomen zijn te beschouwen als een vorm van uiting van verwantschap met de natuur. Sahlins (2011, 2-3) wierp de inmiddels welbekende term *mutuality of being* op, wat gaat over mensen die

onderdeel zijn van elkaars leven, iets waar een zekere wederkerigheid bij komt kijken.

De definitie van verwantschap die ik in dit paper hanteer is die van Sahlins (2011), en ik zou daarbij extra nadruk willen leggen op wederzijdse zorg en dat dit een erg belangrijke rol speelt in verwantschapsrelaties. Bij alle mensen die belangrijk zijn voor elkaar, is er altijd op de een of andere manier sprake van wederzijds zorg dragen. Dit kan mentale zorg betreffen, onder andere in de zin dat omgaan met elkaar een positieve invloed op de gesteldheid heeft, maar ook de meer praktische kant van zorg: iemand helpen met (over)leven, denk aan voeden of veiligheid bieden. Deze definitie van verwantschap is niet uitsluitend iets dat tot twee of meerdere mensen behoort, ook dingen in de natuur kunnen zorgen voor mensen en andersom, denk ik. Ik zal in de volgende paragrafen laten zien dat er sprake is van verwantschap met de rivier de Ganges en dat deze tot stand komt dankzij hindoeïstische uitgangspunten en bijbehorende rituelen.

Moeder Ganga

Sahlins (2011, 3-4) beschrijft dat er op allerlei plekken in de wereld groepen mensen zijn die naasten aanspreken met de term moeder,

terwijl deze niet hun biologische moeder zijn. De personen die zo genoemd worden, hoeven niet eens een vrouw te zijn, schrijft hij. Of ze noemen mensen kinderen die niet hun biologische kinderen zijn. Mensen die elkaar als moeder of kind aanspreken zijn een belangrijk onderdeel van elkaars leven en dragen zorg voor elkaar. Hij laat hiermee zien dat verwantschap ontstaat wanneer er het gevoel heerst van verbondenheid. Het gaat dus niet zozeer om of de persoon die moeder wordt genoemd door een ander ook daadwerkelijk deze biologische relatie hebben.

Deze lijn van argumentatie trek ik door naar de hindoes die de aarde zien als een moeder, hindoes noemen haar Moeder Aarde. Het gaat niet om het feit dat de aarde niet letterlijk hun moeder is, maar om het gevoel van verbondenheid dat deze benaming uitdrukt en het gevoel dat de aarde een moeder is en wij mensen haar kinderen zijn. Hetzelfde geldt voor de rivier de Ganges, deze wordt ook als een moederfiguur gezien door hindoes. Dit laat een alternatieve vorm van verwantschap zien die weliswaar is gebaseerd op een traditionele relatie tussen moeder en kind. Het biedt een nieuw perspectief op verwantschap waarin heldere dichotomieën

over de norm en alternatieven in de war worden geschud. Deze verwantschapspraktijken laten dus zien dat het niet zozeer gaat om wat er aanwezig is in de fysieke wereld (een connectie op basis van bloed), maar om wat er speelt in de spirituele gevoelswereld (het ontstaan van een moederfiguur, het gevoel van verbondenheid).

Deze moederfiguur wordt eeuwig geëerd en geliefd, dit is namelijk een eeuwige plicht voor hindoes, maar op bepaalde bijzondere momenten wordt extra aandacht aan Moeder Ganga besteed en worden belangrijke hindoeïstische uitgangspunten omgezet in actie door middel van rituelen. Zo begon op 13 januari een van de grootste religieuze feesten van de wereld: het zogeheten *Maha Kumbh Mela* oftewel Kruikenfeest. De editie van 2025 is er een die eens in de 144 jaar plaatsvindt en dat heeft te maken met de mythe over de goden waarop dit festijn is gebaseerd. Het twaalf dagen durende festival trekt 400 miljoen bezoekers en het baden in Moeder Ganga staat al die tijd centraal. Mensen ervaren het als een hemel op aarde om zich in het heilige water te begeven en om samen met zoveel anderen de rivier te eren. Zo spreekt een man voor velen van de bezoekers: "We zijn

hier om de zegeningen van Moeder Ganga te ontvangen.” Hij vindt het hypnotiserend, en hij is niet de enige (NOS 2025).

Het ritueel in zijn algemeenheid beschrijft antropoloog Thomas Eriksen (2023, 205) als het beweeglijke aspect van religie, het gaat om iets wat mensen samen doen. De relatie tussen de mensen hier op aarde en de spirituele wereld wordt onder de aandacht gebracht. Op zo’n moment wordt dus de verwantschap die mensen ervaren bij de rivier vergroot. Ik maak hier weer de vergelijking met verwantschap tussen mensen zoals ik eerder bij Sahlins (2011) deed, maar dit keer aan de hand van Whiteside (1989). Zij beschrijft in een van haar artikelen dat bij hertrouwde families rituelen de sleutel zijn voor het succesvol ontstaan van verwantschapsrelaties. Rituelen in deze context zijn dan bijvoorbeeld bepaalde tradities of vieringen. Zij laat zien hoe deze kunnen helpen bij het vormen van familiale banden met nieuwe mensen, oftewel, hoe rituelen kunnen helpen bij het kinnen met mensen met wie voorheen nog geen band was (Whiteside 1989). Het principe werkt hetzelfde in India bij de rivier. Zo vindt het proces van *kinning* zoals we de term kennen van Howell (2003) niet in haar originele betekenis plaats, vanaf de geboorte

en met mensen, maar wordt het kweken van verwantschapsrelaties met de rivier door rituele handelingen actief in gang gezet bij jonge mensen en versterkt bij oudere hindoes die al vaker in de rivier baadden.

De ziel van de rivier

Volgens Jansma (2010) is reïncarnatie een belangrijk beginsel van de hindoeïstische leer en heeft dit beginsel veel invloed op hoe hindoes denken en handelen. In alle dieren, zo ook in de voor hindoes heilige koe, zit een ziel die in een volgend leven van een mens zou kunnen zijn. Omdat een koe, maar ook een plant of een rivier, gelijk is aan de mens qua bezieling, dien je deze ook te behandelen als een gelijke. Het enige verschil is het stadium van ontwikkeling van deze ziel. Objecten en dieren in de natuur erkennen als bezield leidt tot het zien van deze zaken als ‘een ander’, een ander met wie op enige hoogte gelijkenis is. Door de rivier de Ganges als een bezield wezen te zien, als een persoon bijna, kan de mens zich verhouden tot de rivier, ontstaat er iets, of wellicht beter gezegd iemand, een heilig iemand, met wie een band kan worden aangegaan.

Het hindoeïsme beschrijven als één religie gebeurt vaak, maar is foutief. Een juistere definitie voor *sanatana dharma*,

zoals de hindoes zelf zeggen, is een verzameling stromingen, filosofieën, religies en praktijken die samen 'de eeuwige leer' vormen. Het kent zowel aspecten van het animisme als van het polytheïsme en monotheïsme. Er is uiteindelijk één god, Brahman, en die verschijnt in de vorm van talloze hindoeïstische goden, die weer verbonden zijn aan natuurlijke fenomenen zoals dieren of rivieren. Alles heeft een ziel, alles heeft iets goddelijks in zich, maar tegelijkertijd maakt alles deel uit van de Brahman (Jansma 2010, 16-17).

Die eenheid en tegelijkertijd die verdeling van deze eenheid in alle dingen, maakt het animisme een erg belangrijk aspect van het hindoeïsme. Zowel een mens als de rivier hebben in de hindoeïstische zienswijze iets van hetzelfde, namelijk de goddelijke energie oftewel de ziel, en zijn dus aan elkaar te relateren. Hier is de term *mutuality of being* van Sahlins (2011) weer toe te passen: hindoes voelen een connectie met de rivier, voelen zich gereinigd of thuis bij hun Moeder Ganga, en voelen tegelijkertijd dat zij hen roept, dat zij ook hun als haar kinderen ervaart. In het wereldbeeld van de hindoes hebben de rivier en de mensen een belangrijke plaats in elkaars leven. We zien dus, zoals Campbell (2010) beschreef, dat

verwantschap met de natuur mogelijk gemaakt kan worden door een derde factor. Bij *neo-kinship* is die factor technologie (Campbell 2010). In het geval van de hindoes is het hindoeïsme. De overeenkomst is dat het in beide gevallen gaat om het creëren van een wereldbeeld waarbij door bepaalde ideeën, middelen en/of rituelen een verwantschapsband kan worden aangelegd met een ander.

Bhumi dharma

Voor hindoes is de rivier heilig, we hebben eerder gezien dat zij 'Moeder Ganges' genoemd wordt en dat mensen als het ware haar kinderen zijn. De rivier zorgt voor de mensen op vele manieren. Ze zorgt voor drinkwater en mensen kunnen koken en landbouw bedrijven dankzij het water. Ook bergt ze overledenen op hun reis naar het volgende leven en kan ze voor mentale rust zorgen door de ziel van mensen te reinigen met haar water. In de inleiding schreef ik dat de rivier sterk vervuild is door menselijk toedoen. Omdat de rivier wel heel belangrijk is voor de mensen in India willen ze dat de rivier weer schoon wordt. Zo sprak Narendra Modi, de huidige premier van India, dat hij zich geroepen voelt door Moeder Ganges om als haar zoon zijnde haar te bevrijden van

de vervuiling. Hij wil haar weer gezond maken (André 2014).

Ook bij mensen onderling die verwant zijn is zorg dragen voor elkaar erg belangrijk. Een moeder zorgt voor haar kind door hem of haar te voeden, dingen te leren en veiligheid en liefde te bieden. Een kind geeft zijn of haar moeder ook liefde terug, en later, als de moeder niet goed meer voor zichzelf kan zorgen, komt het geregeld voor dat kinderen zorgtaken op zich nemen. Bij de rivier en de hindoes is dit hetzelfde verhaal. Naast het feit dat hindoes het gevoel van zorg willen dragen ervaren vanuit hun liefde voor dit moederfiguur, geloven ze ook dat ze deze taak moeten doen. *Bhumi dharma* is een belangrijke morele plicht in het hindoeïsme en houdt in dat mensen Moeder Aarde beter dienen achter te laten dan hoe zij haar aantreffen (NTR 2017). Goed voor de natuur zorgen en aardig zijn naar fenomenen en wezens in de natuur is niet alleen een onderdeel van een niet-antropocentrisch denkbeeld maar ook een gevolg ervan. In ieder geval houdt het onlosmakelijk verband met verwantschap en relaties aangaan met de natuur (Strang 2023).

Zo komt *bhumi dharma* in India naar voren als drijfveer achter klimaat- en

milieudemonstraties. Zo is de *Chipko*-beweging (*Chipko* betekent zoiets als knuffel) uit de late vorige eeuw wereldwijd bekend. Het protest is geïnspireerd op Gandhi alsook op de hindoeïstische term *ahimsa* oftewel geweldloosheid en past tegelijkertijd perfect in het straatje van het *bhumi dharma*-principe. De bewoners van Himalaya-gebieden kwamen op voor de bomen daar die door grote bedrijven gekapt werden met alle nadelige gevolgen voor de omgeving van dien. Ze probeerden de bomen te beschermen door in ze te klimmen, ze te knuffelen of aan ze te hangen (Yale 2025).

Bhumi dharma is niet alleen voor hindoes in India een belangrijk uitgangspunt, ook in Nederland is het een voor sommigen welbekende term. Zo toont een documentaire van de NTR (2017) de dichteres Pushpita Awasthi terwijl zij gedichten geïnspireerd op het uitgangspunt *bhumi dharma* voordraagt op een duurzaam festival georganiseerd door mensen die actie ondernemen voor een duurzame aarde. Ook deze actievoerders laten zich leiden door dezelfde bron van inspiratie. Awasthi zegt: "*Bhumi* betekent aarde, zij die draagt." Ze legt uit waarom zij de aarde ziet als een moeder. Ze zegt dat net zoals een moeder voor haar kinderen zorgt, de aarde de zorg

draagt voor alle levende wezens. Met haar gedichten wil ze aandacht vragen aan mensen voor het feit dat het niet goed gaat met de aarde (NTR 2017). Haar kunst is een daad van liefde en zorg voor Moeder Aarde, een uiting van *bhumi dharma* alsook een uiting van verwantschap.

Conclusie

Hindoeïstisch gedachtegoed en bijbehorende rituelen kunnen leiden tot verwantschap met de natuur. Ik heb dit laten zien aan de hand van het voorbeeld van de Ganges met drie argumenten over het beeld van de rivier als moeder, de ziel van de rivier en het morele principe van zorg dragen dat *bhumi dharma* heet. Ik heb onder andere aan de hand van het begrip *kinning* laten zien dat verwantschap niet een vaststaand gegeven is gebaseerd op biologische verhoudingen, maar dat het een proces is en dat verwantschapsrelaties kunnen worden aangegaan door de bewuste keuzes van mensen (Howell 2003; Levine 2008). Het gaat dus niet zozeer om daadwerkelijke (biologische) banden, maar om het idee of het gevoel van verwantschap (Peletz 1995; Sahlins 2011). Religieus gedachtegoed en rituelen, die van het hindoeïsme in dit geval, dragen zekere handelingen en een bepaald

gedachtegoed met zich mee dat invloed heeft op de zienswijze van mensen op de natuur. Hindoes zien de natuur als iets dat heilig is, bezield is, iets dat een moederfiguur is en waarvoor wij de taak hebben zorg te dragen. Hierdoor wordt de natuur, of in dit geval de Indiase rivier de Ganges, een ander, iets waarmee (of wellicht beter gezegd iemand met wie) een verwantschapsband aangegaan kan worden. Ook door te leven met de morele plicht goed voor de rivier te zorgen ontstaat er een verwantschapsband, die ontstaat en versterkt wordt door rituelen zoals het wassen in de rivier.

Een korte afsluitende noot over verwantschap met de natuur in verband met de klimaatcrisis: wellicht zouden klimaatactivisten meer succes hebben als ze ervoor zorgen dat mensen (weer) gaan *kinnen* met de natuur. Als mensen zich verbonden voelen met de natuur, zijn ze zich ook meer bewust van het feit dat wij niet boven de natuur staan, maar er onderdeel van zijn, er afhankelijk van zijn. Opnieuw kinnen met de natuur zou een creatieve oplossing zijn voor het antropocentrische denken waar wij nu in lijken te zijn verstrengeld (Strang 2023). Verwant voelen met de natuur komt niet alleen de natuur en het klimaatprobleem ten goede, maar ook

onzelf. De ggz plaatste in 2022 een artikel op hun nieuwswebsite over de positieve effecten van de natuur op zowel fysieke als vooral mentale gezondheid. Natuur fascineert, biedt hoop en zingeving en bevat symbolische waarde (Kelderman 2022). Hoe dit de realiteit is voor hindoes en hoe de rivier de Ganges een belangrijk deel uitmaakt van

hun leven heb ik beschreven in dit paper. Door het in kaart brengen van de verwantschapsrelatie van hindoes met de Ganges hoop ik bij te dragen aan een beter begrip van verwantschap met de niet-menselijke ander en hoe religieus gedachtegoed en rituelen invloed hebben op dit proces van *kinning*.

Bibliografie

- André, Aletta. 2014. "De heilige schoonmaakmissie van India." *OneWorld*. 15 oktober. <https://www.oneworld.nl/klimaat/de-heilige-schoonmaakmissie-van-india/>.
- Campbell, Ben. 2010. "How Biotechnology Makes Human Kinship with Wildlife Visible." In *Animals and Sciences: From Colonial Encounters to the Biotech Industry*, bewerkt door M. Bolton en C. Degnen, 196-219. Cambridge Scholars Publishing.
- Eriksen, Thomas. 2023. *Small Places, Large Issues: An Introduction to Social and Cultural Anthropology*. Pluto Press.
- Howell, Signe. 2003. "Kinning: The Creation of Life Trajectories in Transnational Adoptive Families." *Journal of the Royal Anthropological Institute* 9 (3): 465-484. Doi: [10.1111/1467-9655.00159](https://doi.org/10.1111/1467-9655.00159).
- Jansma, Rudi. 2010. *Handboek hindoeïsme*. Synthese.
- Kelderman, Nathalie. 2022. "Hoezo, maakt natuur beter? Natuur als instrument in de ggz." *Ggznieuws.nl*. 23 maart. <https://www.ggznieuws.nl/hoezo-maakt-natuur-beter-natuur-als-instrument-in-de-ggz/>.
- Levine, Nancy E. 2008. "Alternative Kinship, Marriage, and Reproduction." *Annual Review of Anthropology* 37: 375-389. Doi: [10.1146/annurev.anthro.37.081407.085120](https://doi.org/10.1146/annurev.anthro.37.081407.085120).
- Lom, Petr. 2020. "Wij zijn de rivier." 2Doc Kort, 29 maart. Documentaire, 15 min., 52 sec. <https://www.npodoc.nl/documentaires/2020/03/wij-zijn-de-rivier.html>.
- NOS. 2025. "1 op de 20 wereldburgers naar heilig festival dat eens in de 144 jaar plaatsvindt." 13 januari. <https://nos.nl/artikel/2551638-1-op-de-20-wereldburgers-naar-heilig-festival-dat-eens-in-de-144-jaar-plaatsvindt>.
- NTR. 2017. *Hindoeïsme: bron van inspiratie*. Aflevering 2, "Bhumi dharma." 4 juni. Documentaire, 25 min., 25 sec. <https://npo.nl/start/serie/hindoeisme-bron-van-inspiratie/seizoen-1/ bumi-dharma/afspelen>.
- Peletz, Michael. 1995. "Kinship Studies in Late Twentieth-Century Anthropology." *Annual Review of Anthropology* 24: 343-372. Doi: [10.1146/annurev.an.24.100195.002015](https://doi.org/10.1146/annurev.an.24.100195.002015).
- Robertson, Jennifer. 2022. "Imagineerism: Technology, Robots, Kinship. Perspectives from Japan." In *The Palgrave Handbook of the Anthropology of Technology*, bewerkt door Maya Bruun, Ayo Wahlberg, Rachel Douglas-Jones, Cahtrine Hasse, Klaus Hoeyer, Dorte Kristensen et al., 449-466. Palgrave MacMillan. Doi: 10.1007/978-981-16-7084-8_23.

- Sahlins, Marshall. 2011. "What Kinship is (part one)." *Journal of the Royal Anthropological Institute* 17: 2-19. Doi: [10.1111/j.1467-9655.2010.01666.x](https://doi.org/10.1111/j.1467-9655.2010.01666.x).
- Strang, Veronica. 2023. "Living Kindness: Re-imagining Kinship for a More Humane Future." *Critique of Anthropology* 43_(4): 476-494. Doi: 10.1177/0308275X231216256.
- Whiteside, Mary F. 1989. "Family Rituals as a Key to Kinship Connections in Remarried Families." *Family Relations* 38_(1): 34-39. Doi: 10.2307/583607.
- Yale Forum on Religion and Ecology. 2025. "Chipko Movement." <https://fore.yale.edu/World-Religions/Hinduism/Engaged-Projects/Chipko-Movement>.

Verwantschap in beweging bij alleenstaande minderjarige vluchtelingen

Kinning als strategie voor overleving

Shinta Nabila Noorsyahbani

Beste lezers, Ik hoop dat dit onderzoek resoneert met iedereen die familie vindt in vriendschappen en erkenning geeft aan mensen van wie de belangrijkste relaties gekozen zijn, niet gegeven (zoals familie). In een wereld waar biologische verwantschap vaak voorop staat, onderzoek ik de kracht van fictieve verwantschap bij alleenstaande minderjarige vluchtelingen. Deze banden zijn niet gebaseerd op bloed, maar bieden vaak méér: stabiliteit, verbondenheid en steun in een onzekere realiteit. De term 'fictief' doet geen recht aan hun diepgang. Deze relaties zijn echt, intentioneel en betekenisvol. Verwantschap is niet vaststaand. Het is dynamisch, zelf-gedefinieerd en essentieel voor veerkracht. Door te onderzoeken hoe deze jongeren deze banden vormen, krijgen we meer waardering voor verbinding en zorg buiten traditionele familieverbanden. Veel leesplezier!

Abstract

Deze studie onderzoekt de rol van niet-biologische, fictieve verwantschappen bij alleenstaande minderjarige vluchtelingen (AMV's) in Nederland met de documentaire Nu Ben Ik 18 als primair analysemateriaal. De film volgt twee Syrische AMV's, Issa en Hamidie, en belicht de kwetsbare situatie waarin zij terechtkomen na hun achttiende verjaardag. Op deze dag vervalt hun recht op zorg en moeten zij het beschermde opvangsysteem verlaten. Deze overgang leidt tot instabiliteit, mentale klachten en sociale isolatie, en dwingt AMV's te overleven in een context van voortdurende onzekerheid. Hoewel het begrip "fictief" verwantschap doet vermoeden dat het om minder belangrijke relaties gaat dan biologische, stelt deze studie dat dergelijke banden juist van fundamenteel belang zijn in onzekere levensfasen. Door gebruik te maken van

concepten als *kinning*, *de-kinning*, *nurture* en *mutuality of being* wordt inzicht geboden in hoe fictieve verwantschappen ontstaan, worden onderhouden en verbroken. In de afwezigheid van formele zorgstructuren en biologische familie fungeren deze relaties als emotioneel en sociaal vangnet. Ze bieden stabiliteit, verbondenheid en veerkracht, en vormen daarmee een primaire overlevingsstrategie in een fragiele en voortdurend verschuivende leefwereld.

Het is vroeg, de stilte in de opvang is zwaarder dan normaal. Issa pakt langzaam zijn tas in, elke beweging voelt traag en zwaar. "Je bent nu volwassen," had zijn voogd gezegd. De woorden blijven in zijn hoofd echoën, keer op keer. Volwassen zijn betekent voor Issa vooral onzekerheid, een last die hij niet had zien aankomen. Hij stopt de laatste spullen in zijn rugzak, kijkt nog één keer om zich heen, en zucht. Wat ooit zijn kamer was, voelt nu kil en leeg. Het is alsof het nooit van hem was geweest. Zijn maag trekt samen met de gedachte dat hij zijn thuis nu écht moet verlaten. Terwijl hij naar de auto loopt, krijgt hij een brok in zijn keel. De rit lijkt eindeloos. Hij is onderweg naar een stad waar hij niemand kent. De velden en straten rijdt hij voorbij, maar zijn gedachten blijven bij de gezichten van zijn goede vriend Hamidi en de hulpverleners. De herinneringen aan hun grappen tijdens het ontbijt, hun stemmen die nu vervagen, alles wat hij achterlaat. Wat nu?

Inleiding

Het bovenstaande vignet reflecteert een scène uit de documentaire "Nu ben ik 18" (Vasen 2014). Visueel antropoloog Sarah Vasen (2024) laat zien hoe kwetsbaar gevluchte jongeren zijn wanneer ze zonder familie of stabiel vangnet volwassen worden in een nieuw land, terwijl ze omgaan met onzekerheden en aanpassingen. De film volgt Issa en Hamidi, alleenstaande minderjarige vluchtelingen (AMV's) die zonder ouders vluchten naar Nederland. De twee leerden elkaar kennen in het minderjarige opvangcentrum in Amsterdam en werden onafscheidelijk. Tot hun achttiende krijgen AMV's een voogd toegewezen die hen begeleidt. Nidos (z.d.), de enige voogdijorganisatie voor AMV's in Nederland, vangt jongeren onder de veertien op in pleeggezinnen. Bij gebrek aan plaats worden jongeren van dertien en veertien naar opvanglocaties van het Centraal Orgaan opvang asielzoekers (COA) gebracht (Rijksoverheid, z.d.). Alleenstaande

minderjarige vluchtelingen zijn dus voortdurend in beweging. In de minderjarige opvang leren ze een vast dagritme: opstaan, ontbijten, naar school en deelnemen aan activiteiten. Deze routine biedt structuur (COA, z.d.) en zorgt voor stabiliteit. Na hun achttiende verjaardag vallen ze echter buiten dit vangnet en worden ze overgeplaatst naar reguliere asielzoekerscentra (AZC). Hier raken AMV's niet alleen hun sociale netwerken kwijt, maar ook de begeleiding en ritme die hen helpt zich aan te passen.

Uit onderzoek van Staring en Aarts (2010, 196) blijkt dat de omstandigheden van (voormalige) alleenstaande minderjarigen zonder verblijfsvergunning, gemeten naar Nederlandse standaarden, zorgwekkend zijn. Dit is ook te zien in de documentaire. Issa en Hamidie moeten zien te overleven in constante instabiliteit: een onzekere asielprocedure, noodgedwongen verhuizingen, juridische beperkingen na hun achttiende en het gebrek aan een stabiel vangnet (Vasen 2024). Voor minderjarige vluchtelingen betekent overleven voortdurende aanpassing, veerkracht, en zoeken naar stabiliteit in een omgeving vol onzekerheid. Nationale Ombudsman (Ruitenburg et al. 2022, 29), Pharos, Nidos en Jeugdzorg Nederland (Lebesque et al. 2020,

26) wijzen naar de tekortkomingen in formele opvangsystemen. Zo wordt er benadrukt dat er door gebrek aan zelfstandigheid betere ondersteuning vanuit de overheid nodig is bij de overgang naar meerderjarigheid, bijvoorbeeld door verlenging van begeleiding. Echter, het belang van fictief verwantschap krijgt weinig aandacht. Fictief verwantschap verwijst naar sociale banden die functioneren als familie, ondanks het ontbreken van biologische of juridische connecties (Chatters et al. 1994, 297). De documentaire laat zien hoe cruciaal deze band is voor Issa en Hamidie, omdat het hen in staat stelt om zichzelf en elkaar staande te houden in een leven zonder fysieke biologische verwantschap. Het aangaan van fictief verwantschap fungeert hier als een overlevingsstrategie: ze helpen elkaar zich aan te passen aan een voortdurend veranderende omgeving. Issa en Hamidie bieden elkaar steun in tijden van onzekerheid, bellen elkaar dagelijks en noemen elkaar zelfs "broer" (Vasen 2024).

Het woord "fictief" suggereert een vorm van verwantschap dat niet "echt" is, of dat het minder belangrijk zou zijn dan biologisch verwantschap (Carsten 2004; Sahlin 2012; Schneider 1984). Dit roept de vraag op of de band tussen AMV's en niet-

biologische banden minder waarde heeft dan biologische banden. Carsten (2004) introduceert het concept van *relatedness*, een perspectief waarin verwantschap niet wordt gezien als een vaststaand gegeven, maar als iets dat sociaal wordt gecreëerd. Dit maakt het mogelijk om verwantschap breder te begrijpen dan alleen als biologische banden, vooral in situaties waar een genetische familie ontbreekt. Vanuit het idee dat verwantschap ontstaat door sociale interacties, rijst de vraag: Welke dynamieken vullen het gemis aan bloedverwantschap op? Hoe worden deze relaties gevormd, verbroken en ingezet als overlevingsstrategie in de veranderende omgeving van Issa en Hamidie? In dit artikel beargumenteer ik dat het creëren van fictief verwantschap als overlevingsstrategie in deze context minstens even essentieel is als biologisch verwantschap in een onzekere en steeds veranderende omgeving. Ik begin met het theoretisch kader, waarin ik de veranderende betekenis van het concept verwantschap in bredere zin bespreek. Vervolgens analyseer ik hoe niet-biologische verwantschappen worden gevormd en verbroken, en wat dit betekent voor AMV's. Ten slotte reflecteer ik in de conclusie op het geheel door te belichten waarom niet-biologische

verwantschappen essentieel zijn voor de overleving van alleenstaande minderjarige vluchtelingen.

Verwantschap in de literatuur

Het begrip verwantschap heeft binnen de antropologie een verschuiving doorgemaakt (Carsten 2004; Sahlin 2012; Schneider 1984). Waar Lewis Henry Morgan (1871) verwantschap definieerde als gebaseerd op biologische en juridische banden, zoals bloedverwantschap en huwelijk, benadrukken de *new kinship studies* dat verwantschap niet statisch is, maar juist een dynamisch proces (Carsten 2004). David Schneider (1984) speelt hierin een sleutelrol door te laten zien dat de Westerse focus op biologie en bloedbanden geen universele norm is, maar een cultureel specifieke interpretatie. Janet Carsten bouwt voort op deze inzichten en beschrijft in *After Kinship* (2004) een verschuiving van *kinship-as-being*, verwantschap als iets dat vastligt door geboorte of juridische status, naar *kinship-as-made*, verwantschap dat wordt gevormd door sociale interacties, gedeelde ervaringen en rituelen. Bovendien stelt Carsten (2000) ook dat de grenzen tussen biologisch en sociaal verwantschap kunnen vervagen, of zelfs volledig afwezig kunnen zijn. Deze

bevindingen bieden een contextafhankelijke kijk op verwantschap, waarin sociale relaties net zo belangrijk kunnen zijn als biologische banden.

Om verwantschap in de context van alleenstaande minderjarige vluchtelingen te begrijpen, is het essentieel om naar verwantschap te kijken vanuit enkele sleutelconcepten. Het concept *kinning* (Howell 2003) biedt inzicht in hoe verwantschap sociaal gevormd wordt door zorg, gedeelde ervaringen en rituelen. Dit is van belang voor het begrijpen van hoe Issa en Hamidie verwantschapsbanden vormen in de fysieke afwezigheid van genetische bloedbanden. *Nurture* speelt hierbij een sleutelrol (Howell 2003), waarbij het niet alleen gaat om hoe verwantschap ontstaat, maar ook om hoe deze banden actief worden onderhouden. Met behulp van *nurture* zal ik analyseren hoe de band tussen Issa en Hamidie een cruciale rol blijft spelen in hun leven ondanks dat ze niet meer bij elkaar wonen. Het concept van *de-kinning* (Selmer 2023) helpt te begrijpen hoe verwantschapsbanden kunnen veranderen of verdwijnen door veranderende levensomstandigheden zoals het bereiken van de meerderjarigheid in een opvangsysteem. Het is belangrijk te

benadrukken dat *kinning* en *de-kinning* niet inherent goed of slecht zijn, maar afhankelijk van de context een positieve of negatieve rol kunnen spelen. *Mutuality of being* (Sahlins 2011) beschrijft de rol van gedeelde existentiële ervaringen en hoe deze biologisch verwantschap kan overstijgen. Dit begrip draagt bij aan het begrijpen van de diepe emotionele en sociale verbondenheid tussen Issa en Hamidie. Deze concepten beschrijven verschillende dimensies van het concept 'verwantschap'. In de volgende paragraaf analyseer ik hoe fictieve verwantschappen worden gevormd, verbroken, en onderhouden en welke rol het creëren van fictief verwantschap heeft als overlevingsstrategie voor alleenstaande minderjarige vluchtelingen.

Meer dan een vriend

Hoewel Issa en Hamidie geen bloedverwanten zijn, noemen ze elkaar toch 'broer'. Deze benaming weerspiegelt niet alleen hun hechte band, maar laat ook zien hoe AMV's actief hun verwantschapsnetwerken proberen op te vullen in de afwezigheid van een biologische familie. Zoals Janet Carsten (2004) benadrukt in haar concept van *relatedness*, is verwantschap geen vaststaand gegeven dat

uitsluitend gebaseerd is op biologie, maar een sociaal proces. Verwantschap is daarmee niet iets wat je *bent*, maar iets wat je *doet*. Dit idee sluit aan bij Howell's (2003) concept van *kinning*, waarbij verwantschap wordt gezien als een actief proces dat ontstaat door zorg, gedeelde ervaringen en rituelen. Voor Issa en Hamidie is de gemeenschappelijke taal een cruciale bouwsteen in het creëren van een diepe verbondenheid. Jeroen Vlug (2024) benadrukt in zijn onderzoek dat AMV's vaak onderling contact zoeken, omdat ze elkaar beter begrijpen zonder taalbarrières. Issa en Hamidie zijn op jonge leeftijd uit Syrië gevlucht naar Nederland en moesten op hun achttiende naar verschillende opvangcentra verhuizen. Het kunnen delen van deze ervaring in hun moedertaal biedt belangrijke herkenning en wederzijds begrip in een leven zonder fysieke aanwezigheid van bloedverwanten. "Begrijp je nu hoe ik me voelde toen ik weg moest?" vroeg Issa. "Ik begrijp je," antwoordde Hamidie in het Arabisch. Terwijl Hamidie openlijk sprak over zijn eenzaamheid na de verhuizing, bood Issa steun met de woorden: "Komt goed, man" (Vasen 2024). Naast moeilijke momenten delen ze ook gelukkige herinneringen. Zo vierden ze samen Hamidie's achttiende verjaardag met

traditionele dans en muziek van hun land van herkomst en taart (Vasen 2024). Deze gedeelde ervaringen, zorg en rituelen zoals het vieren van elkaars verjaardag, bieden Issa en Hamidie niet alleen steun en stabiliteit, maar fungeren ook als een sociaal vangnet. Ze kunnen rekenen op elkaars aanwezigheid, begrip en herkenning, wat hen helpt zich aan te passen aan de instabiliteit in hun omgeving.

Howell's (2003) concept van *nurture* speelt een essentiële rol in het proces van *kinning*. Het gaat niet alleen om hoe verwantschap wordt gevormd, maar ook om hoe dit actief wordt onderhouden. In de documentaire zien we hoe Issa en Hamidie, ondanks dat ze niet langer samenwonen, bewust moeite doen om contact te houden. Ze plannen bezoeken en voeren videogesprekken wanneer fysieke ontmoeting niet mogelijk is (Vasen 2024). Amrith en Coe (2022) benadrukken dat de duur van een relatie bepalend is voor hoe betekenisvol verwantschap wordt ervaren. Het samenwonen in een eerdere fase heeft voor Issa en Hamidie een stevige basis gelegd voor hun verbondenheid. Sahlins' (2011) concept *mutuality of being* beschrijft hoe verwantschap wordt gevormd door wederzijdse betrokkenheid in elkaars leven.

Issa en Hamidie deelden een vast dagritme toen ze nog samenwoonden in de minderjarige opvang: samen opstaan, eten, naar school gaan en deelnemen aan activiteiten. Door tijdens deze formatieve periode onder één dak te leven en essentiële aspecten van hun dagelijkse routine te delen ontstaat er een gevoel van diepe verbondenheid. De wederzijdse betrokkenheid in elkaars leven helpt te verklaren hoe gedeelde ervaringen en interacties fungeren als basis voor het gevoel van verwantschap. Walmsley (2008) bouwt hierop voort met het concept van *sharing of substances*. Hij beschrijft hoe het gezamenlijk delen van materiële elementen, zoals voedsel, woonruimte of praktische vaardigheden symbolisch kan verbinden wat niet door bloedverwantschap verbonden is. Hoewel de context van Walmsley's (2008) studie verschilt van die van alleenstaande minderjarige vluchtelingen, biedt zijn analyse waardevolle inzichten in hoe sociale rituelen, zoals samen eten, de banden van verwantschap kunnen versterken. Ondanks dat Issa en Hamidie nu gescheiden leven, blijven ze actief zorg dragen voor elkaar door betrokken te blijven in elkaars leven. Hun band biedt niet alleen emotionele steun, maar vormt ook een ankerpunt van stabiliteit

in een leven vol onzekerheid. Deze dynamiek illustreert dat *kinning* met niet-biologische actoren voor alleenstaande minderjarige vluchtelingen niet slechts een proces is van relatievorming, maar een essentiële overlevingsstrategie die stabiliteit en veerkracht biedt in een steeds veranderende omgeving zonder biologisch verwantschap.

Gedwongen loslaten

Verwantschapsbanden kunnen niet alleen worden gevormd, maar ook worden verbroken. Dit proces, bekend als *de-kinning* (Selmer 2023), verwijst naar het loslaten of beëindigen van verwantschap. In de documentaire wordt het verwantschap tussen Issa en Hamidie onvrijwillig op de proef gesteld. Op hun achttiende verjaardag dwingt de wet hen het opvangsysteem voor minderjarigen te verlaten, omdat ze juridisch als "volwassen" worden beschouwd. Dit is dus niet iets wat Issa en Hamidie actief doen, maar wat hen wordt aangedaan. Tot nu toe werd er vooral gekeken naar de niet-biologische verwantschap tussen Issa en Hamidie, maar de band die zij hebben opgebouwd met het opvangcentrum kan ook worden getypeerd als "fictief" verwantschap. Deze verbinding, gebaseerd op wederzijdse betrokkenheid (Sahlins 2011),

wordt abrupt verbroken. Ze hebben beiden geen recht meer op structurele ondersteuning vanuit de minderjarige opvang en moeten nu zelfstandig verder. De symbolische verbindingen die het gevoel van verwantschap versterken door het delen van materiële elementen (Walmsley 2008) zoals het delen van voedsel, onderdak en praktische vaardigheden wordt niet meer onderhouden (Howell 2003). Als gevolg hiervan vervaagt het gevoel van verwantschap met de opvang en ook de stabiliteit die bij deze relatie hoort. “Wat we in Syrië niet hebben gezien, maken we hier alsnog mee,” vertelt Issa (Vasen 2024). Deze gedwongen scheiding leidt in dit geval tot mentale problemen, gevoelens van eenzaamheid, en stress (Vasen 2024).

Echter, *de-kinning* is niet per definitie goed of slecht; de impact ervan hangt sterk af van de context waarin het plaatsvindt. Staring en Bouabid (2019, 310) onderzochten in opdracht van de Commissie Onderzoek geweld in de jeugdzorg in de opvang van alleenstaande minderjarige vluchtelingen. Op basis van interviews met jongeren en professionals, evenals analyses van registraties en observaties, concludeerden zij dat in de periode 1990-2018 geweld op bescheiden, maar niet verwaarloosbare

schaal voorkwam in de opvang van alleenstaande minderjarigen. Dit geweld omvatte psychisch, fysiek en, in mindere mate, seksueel geweld, waarbij jongeren zowel slachtoffer, dader als getuige konden zijn. Sommige jongeren lijken deze ervaringen snel te zijn ‘vergeten’, of hebben dergelijke situaties gerelativeerd in het licht van eerdere traumatische gebeurtenissen of positieve ervaringen binnen de opvang. Anderen gaven echter aan nog steeds stress en angst te hebben ervaren. Om hiermee om te gaan, kozen sommige jongeren ervoor zich te isoleren of overplaatsing aan te vragen. In dergelijke situaties kan *de-kinning* met een opvanginstantie door overplaatsing een positieve uitwerking hebben, omdat het een veiligere en stabielere omgeving kan bieden. Dit maakt duidelijk dat *de-kinning* afhankelijk van specifieke omstandigheden een positieve of negatieve invloed kan hebben.

Kinning en *de-kinning* kunnen bovendien tegelijkertijd plaatsvinden. Terwijl Issa en Hamidie hun relatie met het minderjarige opvangcentrum *de-kinnen*, bouwen ze tegelijkertijd aan hun verwantschapsrelatie met elkaar door contact te onderhouden via videobellen of bezoek (Vasen 2024). Het contrast tussen

deze twee processen benadrukt hoe *kinning* met lotgenoten een essentiële overlevingsstrategie wordt voor alleenstaande minderjarige vluchtelingen, wanneer *de-kinning* met opvang instanties hun gevoel van stabiliteit ondermijnt. Het verkrijgen van stabiliteit wordt voor de achttiende verjaardag op verschillende manieren gecreëerd door wederzijdse betrokkenheid (Sahlins 2011): zowel extern, door het recht op structurele ondersteuning in de minderjarige opvang, als intern, door het zelf aangaan van verwantschapsbanden met leeftijdsgenoten. Met het vervallen van het recht voor ondersteuning bij het bereiken van volwassenheid, komt er meer druk te liggen op het zelf creëren van stabiliteit. Deze druk wordt versterkt door het gebrek aan bezoekmogelijkheden op de AZC, begeleiding, en verwaarlozing van onderwijs (Vasen 2024). Uit focusgroepen met alleenstaande minderjarigen blijkt dat jongeren, onder andere, onvoldoende tijd hebben om te investeren in een vertrouwensrelatie met mentoren (Glasgow et al. 2018, 78). Voor Issa en Hamidie is het juist het niet-biologische verwantschap dat hen in staat stelt om de emotionele uitdagingen van het volwassen worden in een instabiele situatie te weerstaan. *Kinning*

versterkt hun stabiliteit in een tijd van onzekerheid door *de-kinning* en is daarmee cruciaal voor hun vermogen om te overleven en zich aan te passen aan hun nieuwe levensomstandigheden.

Conclusie

De overgang van *kinship-as-being* naar *kinship-as-made* (Carsten 2004) onderstreept dat verwantschap niet uitsluitend gebaseerd is op biologie, maar sociaal wordt gevormd. Issa en Hamidie laten zien hoe niet-biologisch verwantschap, gemaakt door gedeelde ervaringen, zorg, rituelen (Howell, 2003) en wederzijdse betrokkenheid in elkaars leven (Sahlins 2011), van cruciaal belang kunnen zijn wanneer biologische verwantschap ontbreekt. Niet-biologische, fictieve verwantschappen spelen een fundamentele rol als overlevingsstrategie voor alleenstaande minderjarige vluchtelingen omdat ze leven in onzekerheid en instabiliteit bij het bereiken van volwassenheid. *Kinning* (Howell, 2003) geeft Issa en Hamidie een gevoel van veiligheid en verbondenheid dat verder reikt dan praktische steun. De wederzijdse betrokkenheid (Sahlins 2011) in elkaars leven biedt een emotioneel en sociaal vangnet. Dit vangnet geeft Issa en Hamidie een gevoel

van stabiliteit en veerkracht in een steeds veranderende omgeving.

Echter, de wetmatige overgang naar volwassenheid, leidt voor zowel Issa en Hamidie tot een proces van *de-kinning* (Selmer 2023) met de institutie voor minderjarige opvang. Doordat AMV's als "volwassen" worden beschouwd op hun achttiende, dwingt de wet hen te verhuizen naar een AZC. Deze gedwongen scheiding van vertrouwde netwerken en gedeelde routines ondermijnt het gevoel van stabiliteit en versterkt gevoelens van eenzaamheid en onzekerheid. In deze situatie is te zien dat Issa en Hamidie actief investeren in hun fictieve verwantschap. Door contact te onderhouden en betrokken te blijven bij elkaars leven, fungeert hun band als een cruciale overlevingsstrategie in een omgeving waarin formele structuren

tekortschieten. De term "fictief" lijkt deze vorm van niet-biologisch verwantschap te reduceren tot onecht, terwijl de relaties met niet-biologische banden even reëel kunnen zijn als biologische banden. Voor AMV's zijn niet-biologische verwantschappen die de fysieke afwezigheid van bloedbanden opvullen essentieel om de uitdagingen van hun situatie te overwinnen. Niet-biologische verwantschap biedt niet alleen emotionele steun en stabiliteit, maar helpt AMV's ook zichzelf staande te houden in een context van voortdurende verandering en onzekerheid zonder de fysieke aanwezigheid van biologisch verwantschap. In deze context is niet-biologisch verwantschap geen bijzaak, maar een levenslijn.

Bibliografie

- Amrith, Megha, and Cati Coe. 2022. "Disposable Kin: Shifting Registers of Belonging in Global Care Economies." *American Anthropologist* 124 (2): 307–18. <https://doi.org/10.1111/aman.13688>.
- Carsten, Janet. 2000. *Cultures of Relatedness: New Approaches to the Study of Kinship*. University of Michigan Press.
- Carsten, Janet. 2004. *After Kinship*. Cambridge University Press. https://web-p-ebscohost-com.utrechtuniversity.idm.oclc.org/ehost/ebookviewer/ebook?sid=5f504eea-aba5-439a-afb9-0a1f8cbb6e34%40redis&ppid=pp_i&vid=0&format=EB.
- Centraal Orgaan opvang asielzoekers (COA). z.d. "Asielopvang van jongeren die alleen naar Nederland komen." *Centraal Orgaan opvang asielzoekers*. Geraadpleegd op 28 December, 2024. <https://www.coa.nl/nl/asielopvang-van-jongeren-die-alleen-naar-nederland-komen>.
- Chatters, Linda M., Robert Joseph Taylor, and Rukmalie Jayakody. 1994. "Fictive Kinship Relations in Black Extended Families." *Journal of Comparative Family Studies* 25 (3): 297–312. <https://doi.org/10.3138/jcfs.25.3.297>.
- Howell, S. 2003. "Kinning: the creation of life trajectories in transnational adoptive Families." *Journal of the Royal Anthropological Institute* 9: 465–484. <https://www.jstor.org/stable/3134598>.
- Kulu-Glasgow, Işık, Noyon, Sanne en Monike Smit. 2018. "Unaccompanied minor asylum seekers in the Netherlands: choice or chance?" *Wetenschappelijk Onderzoek- en Datacentrum (WOCD)*. <http://hdl.handle.net/20.500.12832/213>.
- Lebesque, Carla, Jomi Latuheru, Marjan Schippers, Anna de Haan, Tessa van Loenen en Ylva van den Hengel. 2020. "Jeugdhulp voor vluchtelingen: de succesvolle factoren volgens aanbieders, begeleiders en verwijzers." *Nidos, Pharos en Jeugdzorg Nederland*. <https://www.nidos.nl/storage/801/onderzoeksrapport-Jeugdhulp-voor-vluchtelingen-eindversie.pdf>.
- Morgan H. Lewis. 1871. *Systems of Consanguinity and Affinity of the Human Family*. Smithsonian Institution. <https://archive.org/details/systemsofconsang00morgrich/%20systemsofconsang00morgrich/page/8/mode/2up>.

- Nidos jeugdbescherming voor vluchtelingen. z.d. "Opvang in vertrouwde handen." *Nidos jeugdbescherming voor vluchtelingen*. Geraadpleegd op 28 December, 2024 <https://www.nidos.nl/opvang>.
- Rijksoverheid. z.d.. "Asielbeleid." *Rijksoverheid*. Geraadpleegd op 28 December, 2024 <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/asielbeleid/alleenstaande-minderjarige-vreemdelingen-amv>.
- Ruitenburg, Marieke, de Jong, Alexandra, Verheul, Rhea, El Haji, Samra, Tuzgöl, Selin, en Sterre Naaktgeboren. 2022. "Alleen volwassen worden: onderzoek naar knelpunten bij overgang meerderjarigheid amv's met verblijfsstatus." *Nationale Ombudsman*. <https://www.nationaleombudsman.nl/system/files/bijlage/Rapport%20Alleen%20volwassen%20worden.pdf>.
- Sahlins, Marshall. 2011. "What Kinship Is (Part One)." *Journal of the Royal Anthropological Institute* 17 (1): 2-19. <https://www.jstor.org/stable/23011568>.
- Schneider M. David. 1984. *A Critique of the Study of Kinship*. University of Michigan Press.
- Selmer, Bodil. 2023. "Concerns, Considerations and Conceptions of Kinship: Inheritance in Modern Danish Blended Families." *Social Anthropology/Anthropologie Sociale* 31(3): 18-31 <https://doi-org.utrechtuniversity.idm.oclc.org/10.3167/saas.2023.310303>.
- Shalins, Marchall. 2012. *What Kinship Is – And Is Not*. The University of Chicago Press.
- Staring, Richard en Abdessamad Bouabid. 2019. "Sectorstudie Geweld in de opvang van alleenstaande minderjarige vreemdelingen (1990-2018)" in *Sector- en themastudies Commissie onderzoek naar geweld in de jeugdzorg*, 277-315. Erasmus Universiteit Rotterdam. <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/blg-887699.pdf>.
- Staring, Richard and José Aarts. 2010. "Jong en illegaal in nederland: een beschrijvende studie naar de komst en het verblijf van onrechtmatig verblijvende (voormalige) alleenstaande minderjarige vreemdelingen en hun visie op de toekomst." *Wetenschappelijk Onderzoek- en Datacentrum (WOCD)*. <http://hdl.handle.net/20.500.12832/1698>.
- Vasen, Sarah, dir. 2024. Nu Ben Ik 18. Documentaire. NTR. 30 min. <https://www.npodoc.nl/documentaires/2024/12/nu-ben-ik-18.html>.

- Vlug, Jeroen. 2024. "Eenzaamheid onder jonge vluchtelingen: wat zijn de knelpunten?" *Movisie*. 25 maart. <https://www.movisie.nl/artikel/jongeren-die-gevlucht-zijn-willen-wel-maar-kunnen-soms-niet-meedoen>.
- Walmsley, Emily. 2008. "Raised by Another Mother: Informal Fostering and Kinship Ambiguities in Northwest Ecuador." *The Journal of Latin American and Caribbean Anthropology* 13 (1): 168–95. <https://doi.org/10.1111/j.1548-7180.2008.00008.x>.

Further information

Article:

[Allesbehalve fictief](#)

Sociale verwantschapsrelaties van
alleenstaande minderjarige vluchtelingen

[Een vervuilde rivier als reinigend bad](#)

Verwantschap met de Ganges door
hindoeïstische principes en rituelen

[Verwantschap in beweging bij alleenstaande minderjarige vluchtelingen](#)

Kinning als strategie voor overleving

Written for the course:

Academic writing

Utrecht University, bachelor's program

Academic writing

Utrecht University, bachelor's program

Academic writing

Utrecht University, bachelor's program

Please note that the papers published in SCAJ do not serve as example papers for the courses offered by Utrecht University, University College Utrecht or University College Roosevelt, nor should they be taken as being fully representative of the university's curriculum. SCAJ is an independent platform. We are not tied to the university. The papers may not be copied in any format whatsoever without explicit consent from the author.

In addition, be mindful that citing the articles in SCAJ in your own written work might not be encouraged by professors. Our authors – being students themselves – often rely heavily on theories of other scholars and might not (yet!) be considered credible sources themselves. Should you want to cite SCAJ's authors, we advise you to consult your professor first.

WE HOPE YOU ENJOYED THIS EDITION OF SCAJ

Inspired to submit your work or interested
in becoming a reviewer for the next issue?

Visit our website:

*Or scan
the QR-code!*

www.studentsofculturalanthropologyjournal.com

CONNECT WITH US ONLINE

Students of
Cultural
Anthropology
Journal

@scajuu

Students of
Cultural
Anthropology
Journal

WANT TO SUPPORT SCAJ?

Consider making a donation through our
IBAN or scan the QR-code:

NL64 TRIO 03 2031 2771

In the name of: Cultural Anthropology

WE APPRECIATE YOUR SUPPORT!

SCAJ is a non-profit foundation.

All contributions directly serve our operations as a platform.

SPRING 2025

VOLUME 7
ISSUE 1

ISSN: 2772-8218